

Література рідного краю

Легенди Кривого Рогу

Мета: познайомити учнів із легендами про походження назви рідного міста, селищ; розвивати уміння переказувати твори; виховувати у дітей почуття патріотизму, любові до Батьківщини, рідного краю.

Легенди Кривого Рогу

Легенда 1. Про січового козака Рога.

- ...Давно це було, коли гриміла по Україні слава про Січ Запорозьку... На схилі літ хоробрий козак Ріг побудував для себе оселю якраз на тому місці, де Інгулець та Саксагань зливаються. Став потихеньку господарювати. І хто не їхав мимо, завертав до старого Рога. А оскільки в боях позбувся козак правого ока, прозвали його в народі Кривим. Бувало, повертались чумаки з Криму: "А чи не заїхати нам до Кривого Рога, чи далі поїхати?" Поважали чумаки Рога за гостинність, чуйність, відвертість, а ще за цікаві розповіді. Ішли роки, навколо хати козака почали з'являтися інші оселі. Згодом тут виросло село. Вже і козака Рога не стало, а назва так і лишилася - Кривий Ріг...

Легенда 2. Про річку Саксагань

Ця легенда, як і майже всі криворізькі легенди, проста і трохи сумна. У далеку, сиву давнину це було. Молоди й козак дуже любив козачку. Звали красуню Оксаною. Коли радісний хлопець одного разу повернувся з бойового походу, він більше не застав удома своєї коханої. Літаючий загін кримських татар захопив її в полон і повіз із собою. Козак, не гаючи часу кинувся навздогін. На третю ніч він настиг бусурманів серед широкого степу. Татари, нічого не підозрюючи, безтурботно спали. Козак, як вихор, налетів на ворожий табір, підхопив свою Оксану, посадив позад себе на коня і стрімко помчав через гори і степи додому. Однак татари швидко кинулися у погоню. У гирлі річки Саксагань вони наздогнали нещасних закоханих. Наздогнали і порубали своїми ятаганами.

І от коли веснами, після снігових зим, Саксагань розливалася широкою повінню, підмиваючи кварцитові береги, вода її ставала червоною-червоною. Люди сумно казали, що то Оксанина кров. Можливо, звідси, із цієї легенди, й пішла назва нашої річки – Саксагань. «Ган» - татарською мовою означає «кров». «Сакса» - цілком вірогідно, що це слово Оксана, яке за багато років зазнало змін.

Легенда 3. Про назву річки Інгулець.

Якось із Криму разом з чумаками в наші степові краї забрів сванець, по-теперішньому - грузин. Що він тут шукав, ніхто цього не знає. Але від чумаків, кажуть, не відставав. Ось він час від часу й проїжджав у Крим і з Криму повз безіменну степову річку з мальовничими скелями на берегах. Вона нагадувала йому рідну річку в далекій Сванетії - Інгур. От і став сванець називати й Інгуром. А потім вже чумаки переінакшили незрозуміле слово на свій лад, і стала безіменна річка Інгулом. А Інгулець - це брат Інгула, - так вирішили чумаки, адже обидві річки течуть в один бік і майже поруч. То чому б їм і не носити схожі назви?

Легенда 4. Про Карачуни.

Є у Кривому Розі Карачунівське водосховище, яке постачає у місто питну воду, є зоною відпочинку та називається в людях Карачуни. Слово походить з татарської : кара - чорний, чун - смерть, тобто "чорна смерть". В часи, коли навкруги було Дике поле, в цьому місці на берегах Інгульця була ще одна балка з бродом, через який проходив один з шляхів татарви на Україну за здобиччу та полонем. Місце це знаходилося на кордоні земель, контрольованих Запорізьким військом, тому козаки неодноразово влаштовували у балці засідки, і дуже багато татар наклало тут головою. Кажуть, що через це саме вони і дали назву місцю - "Чорна смерть" - КараЧун.

Легенда 4. Про дівчину Рудану.

В сиву давнину завітало в ці краї велике і могутнє плем'я. Сподобалися людям зелені луки, багаті рибою річки, безкраї степи. Добре зажило плем'я. Забулися тривалі голодні мандри. Люди сіяли хліб і дикували за нього богів. Так йшли роки. Ніщо не вщувало біду. Річки, як і раніше, кішили рибою, в степу вистачало трави, якою годували худобу. Але роздратувалися на людей Сонце. Посушливими були в тому році весна і літо. Згорів урожай, висохли трави. Єдина надія залишалася у племені – полювання та риболовля. Так і прожили до нової весни. А тоді знову з надією кинули в землю зерно. Але під палаючим сонцем злягли сходи, а трави висохли на корені. Стали залишати ці місця звірі, а риба залзгла на дні. Над людьми нависла загроза голодної смерті. Довго думали старійшини й вирішили покинути назавжди ці місця, шукати щасливої долі в інших місцях. А коли плем'я вже збиралося в дорогу, вийшов старійшина і сказав, що ми прогнівали богів і за це вони послали нам покарання. А щоб наші поля знову почали родити, щоб вистачало всім волости, і не таким палючим було сонце, найщасливіша і найкрасивіша молода пара з нашого племені повинна віддати себе в жертву богам. Я говорю так, сказав старійшина, як сказали мені сьогодні боги. Коли мудрець закінчив говорити, з наговету вийшла струнка і кароока Степовичка. Всі відразу впізнали в ній першу красуню їх племені на ім'я Рудана. Слідом за нею вийшов її красень-чоловік. Вони побралися зовсім недавно. Попрямувавши до скелі, місце, куди плем'я завжди приносило подарунки своїм богам. Хтось із племені ще намагався їх зупинити. Люди звали: зупинися, Рудана! Ви ще зовсім молоді, вам жити і жити на цьому світі! Зупиніться, ми ще знайдемо нові і кращі землі... Але Рудана нікого не чула. Вона йшла далі, стовнена гордості, переконана в правоті свого рішення. Юначе! – Не переставали волати наваздогін люди. – Зупинись! Ти такий молодий! Наше плем'я ніколи не приносило в жертву богам людські життя. На мить в юнацькому серці виник сумнів і він уповільнив крок. Але Рудана вже піднялася на вершину скелі, яка нависла над річкою. Ось вона змахнула рукою: «Прощайте, люди!...» і стрибнула у хвилі. В ту ж мить порив бурі сколихнув все навколо. Нерухомо застигли люди, уражені подвигом кароокої красуні. Юнак кинувся до вершини. Він хотів побачити внизу місце, куди стрибнула його кохана, але перед його очима була лише темна безодня, в якій вирували страшні хвилі. І тоді, не роздумуючи, він стрибнув слідом за Руданою. Ще більш сильна буря охопила скелю, річку і все, що було навколо цього місця. Стихія не стихала два дні і дві ночі. У небі неодноразово гуляли блискавки, ніби хотіли, надрешті, розігнати темні сили, які так довго нависали над нещасним людям. А коли настав довгоочікуваний спокій і засяяло сонце, то нічого навколо не можна було впізнати. Зеленіли трави, ожили на полях посіви, навіть жайворонок, якого тут давно вже ніхто не чув, вигравав у небесній блакиті свою пісню. А кров Рудани потрапила в надра Землі. Вона перетворилася на залізну руду, зберігаючи червонуватий відтінок. Глибоко захована ця руда під землею... Помітно ближче до поверхні, над червоною рудою лежить сина, бідніша руда. Старі люди стверджують, що це тіло юнака прикриває собою мужню красуню Рудану...

Домашнє завдання

Знати легенди про м. Кривий Ріг, вміти переказувати.

Підготувати повідомлення про прочитаний твір, що найбільше вразив, запам'ятався (коротко переказати зміст, пояснити чим сподобався твір)